

REGÉLŐ.

PESTEN csötörtökön július 2^{kán} 1835:

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és csötörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. boritéktalanul; postán 6 ft. pengőben. A' szerkezői hivatalban évnegyedenként 's képek nélkül is válthatni példányt. A' folyóiratnak egybe száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ÉLET - TÖRTÉNET.

A' Széchényiek.

(Gróf Széchényi István képével. *)

A' köz embernek neve vész magával
Kincs, kevély márvány, paloták homályba
Dülnek, elmúlnak, 's heverő uroknak
Híre enyészik.

A' Derék nem fél az idők mohától;
A' koporsóból kitör, és eget kér,
'S érdemét a' Jók, Nemesek, 's jövőndő
Századok áldják.

Berzsenyi.

Magyar ország jelesebb nemzetségeinek egyike a' Széchényieké. Kevesen lesznek, kik a' Széchényi nevet tisztelet nélkül nem emlitenék. Nem lesz tehát bizonyosan érdektelen olvasóink előtt e' tisztes nemzetségnek lapunk által bővebb ismertetése. Ha bár az már egyéb folyóiratokban is érintetett; de kétségen kívül még lesznek sokan, kiknek figyelmét a' Széchényiek nemzetségi története, melly olly sok szép példát nyújt a' követésre, mind eddig elkerülte: és így annak újabb közlése mindenkor érdekes leendő; mert hasznosan hathat a' közös honra egy illy nemzetség tagjainak ismertetése, kik a' haza javáért annyi áldozatot tettek a' nemzet oltárára, kik szem előtt tartván a' czimerökben álló 's olaj-ágot tartó galamb symbolumát, honjoknak előmenetelén, műveltségén, 's boldogításán buzgólag munkálódtak; kik végre nem felejtván e' minden Magyar előtt kedves mondást „Istenért, királyért, és hazáért“ dicséretesen törték előre, 's erős lélekkel haladtak a' köz haszonra vezető pályán, teljes megnyugvással bizva a' menyei segedelemben, minek ingatlan bizonyosságául szolgál a' nemzetségi czimert környező e' szép mondás: „ha Isten velünk, ki ellenünk? (Si Deus pro nobis, quis contra nos?)“

*) E' lapok kiadója már esztendő előtt szerzé-meg mind a' képet, mind annak kiadhatására az engedelmet. Nem közlé azt mind eddig, nehogy az idei Bajza-Aurórának némileg ártson. A' kép legelső másolása Ammerling jeles bécsi festő eredetijének.

A' Széchenyi háznak bölcsője hihetőleg Nógrád megye volt. Legrégibb diplomatikai nyoma mutatkozik az Árpádiak kiholtá után a' koronáért czivódó francia-nápoli Anjou és Przemysl házból eredett fejedelmek idejében. A' regebeli hagyományok azonban felőlek már a' keresztényesedett Magyarok első koráig terjednek.

Széchenyi Mihály, a' magyar Leonidasnak, Zrinyi Miklósnak, fegyvertársa Maximilian király alatt Schwendi Lázár fővezérnek egyik legmerészebb 's leghivebb ezredese volt. Erre bizá a' fővezér egymás után kétszer akkoron két legfontosb várakban a' főkapitánságot t. i. Pápán, és Eck generál által a' Töröktől viszsza foglalt Veszprém-ben. — Mihálynak unokája

Széchenyi György (született 1598-ban Szécsényben, Nógrád megyében) éppen akkor tűnt-fel magyar honunk egén, midőn ezt vallásbeli boldogtalan villongások villám gyanánt készültek ketté hasítani. Pázmán Péter cardinál-primás lön Széchenyi Györgynek atyai tanítója, 's barátja: emez pedig annak méltó következője fényes hivatalában. Györgyöt jeles miveltsége csak hamar kitünteté a' fejdelem előtt, 's ez őt hamar egymás után pécsi, veszprimi püspökké nevezte-ki. Ott egyházi megyéjének nevezetes zsinatját tartá; Bécsben pedig 1681-ben I-ső Leopold, 's a' császári udvar, sok hercegek, 's ministerek jelenlétében a' tudományos egyetem melléki Jesuiták templomában azon oltár előtt mutatá-be 50 évi papságának jubileumi áldozatját, mellynél mint a' pázmáni papnevelő intézet nevendéke mondá legelső miséjét. Négy esztendő mulva őt Leopold király a' török igából kiszabadított Esztergomnak érsekévé és hazánk primásává nevezé-ki. — 1687-ben megkoronázta a' korona-örököst I-ső Józsefet, 's miután magyar országnak a' török járomból kiszabadulását megérte, majd 100 éves korában Pozsonban 1695. febr. 18-án meghalt. — Gazdaságos életmódja mellett teheté csak, hogy két millio forintnál többet áldozhatott a' hon javára. Csak a' határ-várak és Buda, Esztergom, Győr helyreállítására, a' rokkant katonák számára több izbeli adakozása majd egy millio forintra terjedett. Tetemes mennyiséget áldozott József koronázási innepére, a' szétdult templomok, iskolák, kolostorok és várfalak felépítésére. — Budán, Esztergomban, Egerben, Pécsen, Győrön, Kőszegen Jesuita-collegiumot, seminariumokat, ott, Lőcsén és Trencsinben nemes ifiak számára convictusokat, — mintegy 30 monostort alapított, helyreállított, vagy jövedelmeztetett. — A' királynak 's familiájának tetemes pénzt hagyott végintézetében. A' legzivatárosb időkben, midőn a' Törökök és békételenek egyre pusztíták birtokait, mindenkor jótévő atyjok volt a' szegényeknek; 's midőn már a' török özön elől Bécsből Passau-

ba futamlott király nem nyujthata magyar alattvalóinak segéd kezét, Széchenyi György mentő angyal gyanánt enyhíté a' szükölködők inségeit. — E' jeles embernek öcsese

Széchenyi Lőrincz lön atya egy másik hasonlólag nevezetes magyar főpapnak. Lőrincz hitese Gellén Judit szülé t. i. Gyöngyösön 1642-ben

Széchenyi Pált, ki Bécsben és Romában végzett tanulása után 1662-ben a' Paulinusok remete-szerzetébe lépén, több esztendő t töltött Pozsonban s Nagyszombatban mint theologia professora s rendje felsőbb hivatalainak viselője. Szerzetéből még akkor se lépe ki, midőn neki nagy méltóságok, gazdag jövedelmek ígértettek, és a' Bécsben levő pápai követ őt a' Csiszterciták rendjébe átléptetni kívánta. A' fejedelem kívánságának végre engednie kellett, s csak hamar egymás után viselé a' pécsi s veszprémi püspökséget, végre a' kalocsai érsekséget is (1687—1697.) 1698-ban nagybátyja (György) holta után három évvel Leopold király őt s utódjait (a' kalocsai érsekségben) bács vármegyei örökös főispáni méltósággal tisztelé. (Ezen hivatalt most már világiak viselik.) Ő építé Kalocsán saját s utódjai számára az első diszes kastélt, mely későbbben Kollonicz László gr. s érsek által nagyobbított. — Érez betűkkel van vésve minden Magyarok szívébe Széchenyi Pálnak, a' király kedves emberének s tanácsnokának, azon híres nyilatkozása, melyet Bécsben egy nagy tanácskozás alkalmával, midőn magyar országot német szerkezetű kormány alá akarták vonni, nyilván s hathatós sikerrel kimondott, s mely Károlyi Sándor kézirati történetéből, és Katona critica historiájából eléggé ismeretes. — Őt választá, mint a' Magyaroknak is kedves emberét, a' sok viszontagsággal küzdő Leopold király a' Rákóczyak utósó zendülése idején ezek és maga közt közbenjáróvá. Ezen időben — midőn éppen a' spanyol örökségi háború dühöngött; a' Bajorok és Francziák Passaunál zajongtak, és Tyrolba rohantak; Lombardia, két Sicilia, a' spanyol és indiai korona az ausztriai házra nézve remény nélkül elveszettnek, s Anjoui Fülöp biztos tulajdonának látszottak — ekkor mondom terjedtek magyar és erdély országra is a' vérpatakok, lángfellegek, s pusztítás iszonyai. A' magyar békételenek gyakran jelentek-meg Ausztriának March mezején s Bécs sánczai előtt; dulták morva országot, Sléziában lázadást gerjesztének, Rákóczyt Fehérvárratt erdélyi herczeggé, majd a' szövetséges magyar ország fejévé választák. Ekkor szedé össze Széchenyi Pál minden erejét ama boldogtalan pártosok csendesítésére, kibékeltetésére. Fáradozásának legalább azon sikere lett, hogy fegyvernyugvást szerze, sőt az ohajtott békesség előmunkájit is létre hozá. Ennek

azonban tökéletes létesítését meg nem érheté, mert midőn Bécsből az őt igen kedvelő I-ső József királytól egy fontos tanácskozásból vissza térne, Sopronban halálos betegségbe esett, 's 1710-ki maj. 21-én kimúlt. Teste a' Sopron melléki regényes vidékű Vandorfon a' Paulinusok sirboltjába temettetett. E' kolostorban kezdé egyházi pályáját. 100 esztendő múlva majd egész épségben levő testét nagy-unoka-öcscse gr. Széchényi Ferencz innepélyes pompával viteté-el innen Nagyczenkre (Sopron vgye) a' nemzetség sirboltjába. Pálnak a' Rákóczyak megbékéltetése iránt mutatott buzgósága nem csökkent, ha bár azoknak párthiveik gyakran pusztiták is jószágait, és gr. Heister Siegbert cs. fővezér nemcsak lakhelyéről elűztetetéssel fenyegeté őt, hanem sértő levelekkel is illeté, sőt a' császári hű közbenjárónak hirmondójit és leveleit felfogatá. Ezeket bizonyítják azon levelek, mellyeket nyomtatásban bocsátott-ki 1807-ben Miller Ferdinand a' Széchényi országos könyvtár igazgatója Pesten e' czim alatt: „Epistolae archiepiscoporum Georgii et Pauli e comitibus Széchényi“ 's a' t. — Pálnak öcscse

Széchényi György (II-dik) a' hazát megszabadító háborúban egyik legjelesebb hős, a' Törökök rémitője, 's Egervár, Szentgyörgy, Pölöske váraknak főkapitánya volt. Részt vett Székes Fehérvár, Kanizsa, Szigeth és Buda visszavételében, melly utóbbi fővárosunk, akkoron a' török birodalom 4-dik városa, minden Magyarinak zajgó örömeire dühös ostrom után 1686-ki sept. 2-án ragadtatott vissza a' pogány Török körmeiből. György mind ezen idők alatt saját költségén katonáskodék, 's I-ső Leopold király őt hűsége jutalmául 1697-ben grófi méltósággal tisztelé-meg. Fija

Széchényi Zsigmond gróf négy fiút nemzett, kik valamennyin kitüntetéek vitézségöket azon háborúkban, mellyek által leginkább a' Magyarok, a' pozsoni gyűlésen hős tüzzel felkiáltott ígéreteknek emberei maradván, Therezia ingó királyi székét erős alapra helyezteték. Zsigmond fiai közül:

Széchényi Ignátz gr. a' Szala vármegyei felkelő seregnek ezredese bátor vitézséggel harczolt a' Poroszok és Bajorok ellen.

Széchényi László gr. mint huszár őrnagy vitézkedett.

Széchényi Antal gr. altábornok (F. M. L.) és egy huszár-ezred tulajdonosa volt.

Széchényi Zsigmond (II-dik) gr. a' Nádasdy-huszárok kapitánya még kora fiatalságában 1744-ben Tabor mellett (cseh országban) történt lovas ütközetben a' Poroszok ellen olly nagy sebet kapott, hogy szolgálatjáról lemondani és jószágaira visszavonulni kénytelenítették. Hite se Cziráky Maria grófné szülte Széplakon (Sopron vmgye) 1754. apr. 28-kán a' hires

Széchenyi Ferencz grófot, ki Sopronban 's Nagyszombatban kezdett tanulmányait Bécsben a' Theresiai lovag akademiában végzé, melly a' Jesuiták alatt több jeles tanítókkal tündöklék. Ezek közt volt Hohenwarth Zsigmond grófis (később Florenczban II-ik Leopold fíjainak tanítója, azután trieszti és sz. pölteni püspök, végre bécsi érsek) ki Széchenyit kedvencz tudományaira a' történetre, pénz és régiség ismeretére tanította. Mi után itt Széchenyi a' politicai és törvény-tudományokból a' szoros vizsgálaton keresztül ment, Maria Theresia őt 1776-ban cs. k. kamarássá és a' községi kerületi tábla birójává nevezé-ki. — II-dik József 1783-ki aug. 17-én Esterházy Ferencz gr. magyar udv. főkanzellár és horvát bánnak helyettesévé tette Széchenyit a' bántsági hivatalban 's így egyszersmind a' bántsági ítélő szék előülőjévé — 1785-ki febr. 11-én Zágráb megye főispánjává — ugyan azon évi aprilisban királyi biztossá a' pécsi kerületben 's egyszersmind Tolna vgye főispánjává, Somogy, Baranya, Verőcze, Szerém megyékben pedig főispáni helyettesé — 1785-ki mart. 9-én valóságos titkos tanácsnökká. — A' grófnak gyengülő egészsége azonban kényszeríté őt 1786-ki év közepén minden hivatalairól lemondani. Kérelmére ekkor megengedett, hogy külföldre utazzék, 's ő a' német birodalmat, német-alföldet, francia és angol országot járta-meg. — 1791-ki mart. 10-én az országgyűlés 2-dik Leopold egyezésével meghatározta, hogy az új király koronázásakor a' neapoli felségek Ferdinand és Carolina jelenlétöknek emlékezetére emlék-pénzek veretessenek, és azok különös követtség által küldetessenek Neápolba. E' követtség Széchenyire biztatott, ki ezen utazásnak költségeit egészen maga erszényéből fizette. Neápolban pompásan fogadtatott, és sz. Januarius rendjével tiszteltetett. — 1798-ki aprilisban idvezült Ferencz királyunk őt ujlag Somogy megyének főispánjává, 's ugyan azon évben a' Dráva és Mura vizek szabályozásánál kir. biztossá, 1799-ki oct. 1-jén a' hét-személyes tábla birójává, dec. 6-án ugyan ez évben magyar ország főkamarássává *) és az országbirónak előülő-helyettesévé, 1807-ki

*) Ezen méltósággal megtiszteltetésekor következő k. oklevél küldetett neki, mellyben dicséretesen emlittetnek ez ideig szerzett érdemei. — „Quod nos benignum ac debitum habentes respectum ad praeclaram fidem, constantisque fidelitatis ac devotionis cumulatissimam et gratissimam merita atque servitia fidelis nostri Nobis sincere dilecti apblis ac mglci comitis Francisci Széchenyi de Sárvári Felső Vidék, insignis ordinis regio-neapolitani S. Januarii equitis, consiliarii que nostri actualis status intimi, et comitatus Simighiensis supremi comitis, nec non tabulae ntrae septemviralis assessoris, quae idem comes majorum et antenatorum suorum sago et toga conspicuorum sectando vestigia decursu plurium annorum

jan. 16-án Vas megyében főispáni helytartóvá, 1808-ki jan. 6-án pedig Luiza bold. királynénk menyegzője alkalmával arany gyapjas vitézzé nevezte ki. — Szemeinek azonban minden nap nevedező gyengesége, melyet holtáig csudálandó békétűréssel és vidorsággal szenvedett, kényszeríté őt minden hivatalainak letételére, mely alkalommal mind a' fels. király, mind f. József nádor-főherczeg ujkaiából érdemeit illető igen érzékeny nyilatkozásban volt szerencséje részesülni. — Ekkor Bécsben telepedék-meg, 's itt is lakott élete végéig. (*Végzet következik.*)

TERMÉSZET-TUDOMÁNY'S TÖRTÉNET.

Állati előérzet. A' közelgő földrázkodásokat, hogy a' macskák előre meg érzik, nagyon hihetővé teszi a' következő eset. *Messinában*, mielőtt 1783-ban az első földrendülés éreztetett volna, egy ottani kereskedőnek két macskája nagy nyugtalansággal körmöltek a' ház ajtaját, hogy kibocsáttassanak. A' kereskedő megnyitá azt nekik. A' második 's harmadik ajtón hasonlóan cselekvének, 's miután ezeken is áthatolván magokat teljes szabadságban láták, az utszán keresztül egyenesen a' város kapuja felé tartottak. A' kereskedő, kinek ujság-

in diversis publicis, adeoque Regis et Regni comoda pro ratione instituti sui tangentibus officiis et functionibus tam juridicis quam politicis, signanter ad tabulam districtualem partium regni nostri Hungariae transdanubianarum in qualitate assessoris, subinde regnorum nostrorum Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Locumtenentis Banalis, ac ad Tabulam Banalem Praesidis vices gerentis, sub quorum etiam officiorum decursu ob praeclara, quae edidit singularis ingenii, animi candoris, doctrinae, atque prudentiae specimina, comprobata item integritatem ad diversas momentosas commissiones qua Commissarius Noster Regius delegatus, commissa sibi negotia eximio zelo et ardore ad altissimam complacientiam Nostram Caesareo Regiam, terminando demum in muniis supremi comitis officii, primum quidem fungentis comitatus de Tolna, Baranyensis autem, Simighiensis, item Syrmienensis et Verőcziensis administratoris, ac dictorum comitatum Commissarii Regii, actu vero Simighiensis comitatus actualis Supremi Comitis, ac una tabulae nostrae Septemviralis Assessoris, sacrae cumprimis memorati regni nostri Hungariae Coronae, et deinde Augustae Domui Nostrae Austriacae, ac consequenter Majestati quoque Nostrae summa semper fidei et constantiae sinceritate fideliter et utiliter, benignaque ac omnimoda cum satisfactione Nostra exhibuit ac impendit, ac deinceps pari fidelitatis et constantiae studio, uti Nobis de ipso benigne persuasum habemus, exhibere, et impendere non cessabit. Eidem itaque comiti Francisco Széchényi de Sarvári Felső Vidék honorem Magistrati Cubiculariorum Regalium in Hungaria etc. dandum duximus et conferendum" 's a' t.